

LES 17: AANEENSCHRIJVEN VAN WOORDEN

DOELSTELLINGEN

	ET
basisdoelen	2.12, 2.13
cesuurdoelen	/

TRAJECTWIJZER 13.5

1 Los of aaneen?

In een introductieoefening staan leerlingen stil bij het betekenisverschil dat kan ontstaan wanneer leerlingen woorden foutief aaneen of los schrijven. Vervolgens leren ze de hoofdregels voor het aaneenschrijven van woorden.

LES

17

AANEENSCHRIJVEN VAN WOORDEN

1 JE KENT DE REGELS OVER HET AANEENSCHRIJVEN VAN WOORDEN

3 JE KENT DE REGELS VOOR DE TUSSENLETTERS

2 JE ZIET IN DAT DE SCHRIJFWIJZE VAN WOORDEN INVLOED KAN HEBBEN OP DE BETEKENIS VAN JE BOODSCHAP

4 JE PAST DE SPELLINGREGELS IN DIT DEEL TOE OM JE TEKSTEN CORRECT TE MAKEN

1 LOS OF AANEEN?

1 Lees deze tekst en bepaal het onderwerp.

Het onderwerp van deze tekst is de verkiezing van de Onjuiste Spatie.

HLN

NIEUWS SPORT SHOWBIZZ NINA IN DE BUURT VIDEO FUN

BIZAR GELD WETENSCHAP & PLANEET IHLN AUTO REIZEN WOON MIJN GIDS

BIZAR

De nieuwskop 'Veel diarree gevallen in Nickerie' is onlangs uitgeroepen tot de Onjuiste Spatie. De titel stond in juli op de Surinaamse nieuwssite GFC Nieuws. De verkiezing wordt georganiseerd door Signalering Onjuist Spatiegebruik (SOS), dat al jaren optreedt tegen foute spelling. Op de site van de organisatie stemden 1.800 surfers voor hun favoriete fout.

Nipte winst

Het werd een erg **nipte** overwinning voor 'Veel diarree gevallen in Nickerie', want de titel haalde slechts drie stemmen meer dan het 'wild triootje' van een slager uit Bunnik die een pakket van hert, haas en zwijn verkocht. Mogelijk ging het daar trouwens niet om een fout, maar gewoon om een reclamestunt. De stad Rotterdam vervolgde het podium met een briefje dat bij de uitgang van het stadhuis hing. 'De bezoekers passen in de paal links van u', stond daarop.

Bron: www.hln.be

2 Leg de drie spatiefouten die in de tekst aan bod komen uit.

- Bij 'diarreegevallen' gaat het om situaties waarin iemand last heeft van diarree; 'diarree gevallen' betekent diarree die uit de lucht kwam vallen.
- Een 'wildtrioetje' is een bordje van drie soorten vlees, een 'wild triootje' is een wilde stoeipartij tussen drie mensen.
- Bij 'bezoekerspasse' gaat het om de pasjes waarmee de bezoeker kan binnengaan, 'bezoekers passen' betekent dat de bezoekers wat grootte of omvang betreft, passen in de paal.

3 Welke van die fouten vind je grappig? Ken je eventueel andere voorbeelden?

WOORD

nipt: maar net, op het nippertje, zonder veel overschot

BLENDED TRAJECT

De oefeningen uit deel 3 lenen zich tot individueel werk. De leerlingen maken de oefeningen op hun eigen tempo en verbeteren ze aan de hand van een correctiesleutel. Via diddit kunnen ze de zelftest maken en krijgen ze remediëringsoefeningen op basis van hun resultaten.

EVALUATIE

- Zelftest – tussenletters
online Zelftest – tussenletters
doc Zelftest – tussenletters

4 Verzin een titel voor het artikel.

Suggestie: 'De grappigste spatiefout' of 'Betekenisverwarring door spaties'

5 Lees onderstaande woordduo's en geef aan wat het verschil in betekenis is.

- a rode wijnglas – rodewijnglas: *Los geschreven gaat het om een wijnglas in een rode kleur; aaneengeschreven gaat het om een glas voor rode wijn.*
- b lange afstandsloper – langeafstandsloper: *Los geschreven gaat het om een loper die groot is van gestalte; aaneengeschreven gaat het om een loper die gespecialiseerd is in lange afstanden.*
- c volle melkfles – vollemelkfles: *Los geschreven gaat het om een melkfles die tot de bovenrand gevuld is; aaneengeschreven gaat het om een fles volle melk.*

ONTHOUDEN

Samengestelde woorden schrijf je zo veel mogelijk aan elkaar. Dat is niet altijd logisch. Je schrijft in het Nederlands *pianospelen* en *gitaarspelen* in een woord, maar *mondharmonica spelen* in twee woorden. Dat zijn voorbeelden die je uit het hoofd moet leren of opzoekt op www.woordenlijst.org.

In de vorige oefening zag je dat het altijd belangrijk is om na te gaan of er een verschil in betekenis ontstaat bij het aaneenschrijven van woorden.

6 Duid de juiste schrijfwijze aan.

- a Het bankje is nog vrij, maar pas op met je linker arm / linkerarm want er steekt een spijker uit het hout.
- b De lange afstand loper / lange afstandloper / langeafstandloper dronk na de finale een witte wijn / wittewijn.
- c Ik ben fan van rood fruit, bij voor beeld / bij voorbeeld / bijvoorbeeld aardbei.
- d Hoe romantisch als op een zomer dag / zomerdag de oranje zon onder gaat / ondergaat in de zee.
- e Je kunt over al / overal naartoe als je een diploma hebt.
- f Er is een te kort / tekort aan drinkbaar water maar de tijd is te kort / tekort om uit te leggen hoe dat komt.
- g Dat hoge gebouw / hogegebouw is geen bibliotheek, maar een hoge school / hogeschool.
- h Je kunt een te goed bon / tegoed bon / tegoedbon krijgen maar je kunt het bedrag ook weg schenken / wegschenken aan een goed doel / goeddoel.
- i We vonden elkaar terug op het festival bij de eerste hulp post / eerste hulppost / eerstehulppost van het Rode Kruis.
- j De zetels in de hoge snelheidstrein / hogesnelheids trein / hogesnelheidstrein naar Parijs zijn donker blauw / donkerblauw.

2 De tussenletters

De leerlingen leren wanneer er in samenstellingen een tussenletter (-s/-en) moet worden geschreven.

1 De spelling- en grammaticacorrector van de meeste tekstverwerkers staat stilaan op punt. Toch zullen in de praktijk niet alle fouten aangeduid worden en zullen ook niet alle aangeduide woorden fout zijn. Je kunt daar met leerlingen op ingaan.

Bij opdracht c overlopen de leerlingen samen de spellingregels als voorbereiding op de volgende oefening waar ze een overzicht van de theorie krijgen.

2

DE TUSSENLETTERS

- 1 Hieronder vind je enkele krantenkoppen en reclameslogans.

IN DE DORPSCHOOL OP HET DORPPLEIN GEBEUREN RARE DINGEN!

Reuzenhonger? Proef onze hamburgers!

Voor een reuzenleuk verjaardagsfeestje, moet je bij ons zijn!

WEG MET SPINNENWEBBEN IN HUIS. DELTACLEAN HELPT!

GRATIS LEKKERE PANNEKOEKEN

KRUIDETHEE VAN PAARDEBLOEMEN ZUIVERT DE LEVER

- a Sommige woorden zijn rood onderstreept. Wat betekent dat?
Die woorden worden door de tekstverwerker als fout aangeduid.
- b Welk soort taalfout wordt er in de zinnen gemaakt?
Er is een fout tegen de tussenletters.
- c Overleg samen met een medeleerling wat de spellingregels zijn.

2 Bekijk het filmpje en vul het schema aan.

2
video Kennisclip tussenletters

tussenletters bij samenstellingen	
A tussenletter -en	<i>Het eerste woord heeft alleen een meervoud op -en</i> <i>bv. kruid + thee → kruidenthee</i>
B tussenletter -e	<p>1 <i>Het eerste woord gaat over iets waar er echt maar één van is.</i> <i>bv. maneschijn</i></p> <p>2 <i>Het eerste woord heeft een versterkende betekenis (vervang door: heel).</i> <i>bv. beresterk, apetrots, reuzefijn</i></p> <p>3 <i>Het eerste woord heeft (ook) een meervoud op '-s'.</i> <i>bv. groentesoep</i></p> <p>4 <i>Het eerste deel heeft geen meervoud.</i> <i>bv. rijstebrij</i></p> <p>5 <i>Versteende uitdrukkingen; dit zijn woorden waarvan je waarschijnlijk ook de betekenis moet opzoeken.</i> <i>bv. bolleboos, ruggespraak</i></p> <p>6 <i>Let op: alle regels voor de tussenletters gaan enkel op bij zelfstandige naamwoorden. Als het eerste deel een werkwoord of bijvoeglijk naamwoord is, dan schrijf je geen -n.</i> <i>bv. wiegelied, spinnewiel, knarsetanden, wittebrood</i></p>
C tussenletter -s	<p><i>Je schrijft een -s tussen de woorden van een samenstelling wanneer je deze hoort. Soms is dat moeilijk, bijvoorbeeld wanneer het tweede woord met een s-klank begint (bv. straat, school).</i></p> <p><i>In dat geval vervang je in gedachten het tweede woord door een woord dat niet met een s-klank begint.</i></p> <p><i>bv. stationsstraat, want je schrijft stationsplein</i></p>

3 Oefeningen op de tussenletters

De volgorde van de oefeningen is belangrijk. Bij opdracht 1 maken de leerlingen de terugkoppeling met de theorie, gaandeweg automatiseren ze de regels. Het is – zeker in sterke klassen – een mogelijkheid om de volgorde om te draaien. Begin klassikaal met de eerste vijf zinnen van de dicteeoefening (oefening 4) om na te gaan hoe ver leerlingen staan. Dat geeft je de mogelijkheid om het traject te personaliseren.

Je kunt er ook voor kiezen om direct naar diddit te gaan. Daar vinden leerlingen een zelftest. Op basis van de gemaakte fouten krijgen ze aanvullende oefeningen.

13.5 3 OEFENINGEN OP DE TUSSENLETTERS

1 Schrijf de woorden aan elkaar.

- Kies of je hierbij **-e** of **-en** gebruikt.
- Verwijs ook iedere keer naar de juiste regel. Maak gebruik van het schema dat je opstelde.

opgave	resultaat	regel
kruid + thee	<i>kruidenthee</i>	A
snot + bel	<i>snottebel</i>	B4
campagne + leider	<i>campagneleider</i>	B3
pad + stoel	<i>paddenstoel</i>	A
gans + bord	<i>ganzenbord</i>	A
seconde + lang	<i>secondelang</i>	B3
rood + kool	<i>rodekool</i>	B6
spin + web	<i>spinnenweb</i>	A
steek + blind	<i>stekeblind</i>	B2
zon + scherm	<i>zonnescherm</i>	B1
dame + blad	<i>damesblad</i>	C
goed + morgen	<i>goedemorgen</i>	B6

2 Voeg beide woorden samen en schrijf het correcte resultaat.

- paard + bloem *paardenbloem*
- krant + artikel *krantenartikel*
- groente + soep *groentesoep*
- dorp + huis *dorpshuis*
- bere + goed *beregoed*
- ui + soep *uiensoep*
- station + straat *stationsstraat*
- aardbei + jam *aardbeienjam*
- televisie + zender *televisiezender*
- horloge + maker *horlogemaker*

S₁ A₁ M₁ E₁ N₁ S₁ T₁ E₁ L₁ L₁ I₁ N₁ G₂

3 Combineer een woord uit de eerste kolom met een woord uit de tweede kolom

1 vlieg	a bouw	<i>vliegendvanger (1f)</i>
2 brug	b fiets	<i>bruggenbouw (2a)</i>
3 insect	c boetiek	<i>insectenhotel (3e)</i>
4 dame	d bout	<i>damesboetiek (4c)</i>
5 kip	e hotel	<i>kippenbout (5d)</i>
6 maan	f vanger	<i>maneschijn (6h)</i>
7 boek	g gerecht	<i>boekenclub (7i)</i>
8 aubergine	h schijn	<i>auberginegerecht (8g)</i>
9 giraf	i club	<i>giraffennek (9j)</i>
10 meisje	j nek	<i>meisjesfiets (10b)</i>

4 Je leraar dicteert nu een aantal zinnen. Noteer ze hier correct. Let in het bijzonder op de tussenletters.

- 1 *Ons hondenhok zit boordevol welpjes.*
- 2 *Het is aannemelijk dat de dronkenlap in het ziekenhuis belandt.*
- 3 *Mama is apetrots op haar twee bollebozen.*
- 4 *Het reuzenrad op de kermis was beregezellig.*
- 5 *De groentetaart met rodekool viel bijzonder in de smaak.*
- 6 *De Stationsstraat is een wandelstraat geworden.*
- 7 *Het tijdschrift stak vol boekenbonnen.*
- 8 *Moet je alle meervoudsvormen klakkeloos uit het hoofd leren?*
- 9 *Het verrassingsfeestje werd kosteloos georganiseerd.*
- 10 *Op het sinterklaasfeest gleed de maneschijn door het raam van de woonkamer.*

5 Je leraar zet online een zelftest voor je klaar. Zo kun je zelf nagaan of je dit onderwerp beheerst.

4 Je kunt ervoor kiezen om dit dictee als tussentijdse toets te gebruiken. Lees in dat geval de eerste vijf zinnen en ga na welke fouten leerlingen nog maken. De laatste vijf zinnen kunnen dienen als eindtoets of om na te gaan of leerlingen progressie hebben gemaakt.

5 Je kunt de zelftoets digitaal afnemen. Zo krijgen de leerlingen op basis van hun resultaten automatisch remediëringsoefeningen voorgesteld. Je kunt de test ook op papier laten maken en zelf remediëringsoefeningen op diddit voorstellen op basis van de resultaten, de oefeningen in het boek en eigen inzicht.

online Zelftest – tussenletters
doc Zelftest – tussenletters